

PROIECTUL „ACCES EGAL LA EDUCAȚIE”

BUNE PRACTICI ÎN EDUCAȚIA INCLUZIVĂ

KEYSTONE HUMAN SERVICES INTERNATIONAL MOLDOVA ASSOCIATION

PROIECTUL „ACCES EGAL LA EDUCAȚIE”

BUNE PRACTICI în educația incluzivă

Chișinău, 2014

Lucrarea „Bune practici în educația incluzivă” este elaborată în cadrul proiectului „Acces egal la educație”, Programul „Comunitate Incluzivă–Moldova”, implementat de către Keystone Moldova în parteneriat cu Ministerul Educației, cu susținerea financiară a *Open Society Foundations/Early Childhood Program* în parteneriat cu *Open Society Foundations/Mental Health Initiatives*.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorului și nu reflectă neapărat poziția *Open Society Foundations*.

Autor: *Natalia Porubin*, jurnalist

Coordonatori: *Ludmila Malcoci*, doctor habilitat în sociologie, director executiv
Keystone Moldova
Galina Filip, coordonator al proiectului „Acces egal la educație”,
Keystone Moldova

Redactor stilizator: *Larisa Dohotaru*

Redactor tehnic: *Silvia Lunevi*

ARGUMENT

Educația incluzivă este un proces continuu de dezvoltare a politicilor și practicilor incluzive, asigurându-se, astfel, accesul egal la educație de calitate pentru copiii cu cerințe educaționale speciale. Pentru a susține dezvoltarea educației incluzive sunt necesare argumente care să confirme validitatea acestora în sistemul educațional autohton.

Lucrarea „**Bune practici în educația incluzivă**” prezintă istorii umane și practici incluzive pozitive, care sunt o dovadă în plus a implementării cu succes a modelului de școală incluzivă dezvoltat de AO Keystone Moldova în școlile-pilot din cadrul proiectului „Acces egal la educație”.

Finanțat de *Open Society Foundations/Early Childhood Program* în parteneriat cu *Open Society Foundations /Mental Health Initiatives*, proiectul „Acces egal la educație” este implementat de Keystone Moldova în 22 de școli-pilot din 15 raioane ale republicii în parteneriat cu Ministerul Educației al Republicii Moldova, PE „Pas cu Pas” și autoritățile publice locale. Acest proiect, care a demarat în anul 2010 și se va încheia în martie 2014, are scopul de a spori accesul egal la educație de calitate a copiilor cu cerințe educaționale speciale. Inițial, proiectul a fost pilotat în 15 comunități din țară. Ulterior, datorită succeselor obținute, acesta a fost extins în alte 7 comunități.

Activitățile din cadrul proiectului contribuie la dezvoltarea unui mediu educațional favorabil la nivel de școală, familie, comunitate și la formarea unei atitudini nediscriminatorii față de incluziunea educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale. Grație asistenței permanente acordate de Keystone Moldova, în fiecare școală activează comisii multidisciplinare intrașcolare, iar în dependență de nevoile copiilor sunt elaborate și realizate planuri educaționale individualizate, cadrele didactice aplică metode și tehnici, adaptează/modifică curriculumul la disciplină. De asemenea, copiii cu cerințe educaționale speciale beneficiază de suportul cadrelor didactice de sprijin și de serviciile educaționale oferite de Centrele de Resurse pentru Educație Incluzivă.

În cadrul proiectului au fost elaborate *Metodologia de incluziune educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale*, *Regulamentul-cadru* și *Standardele școlii incluzive*, documente care au fost aprobate de Ministerul Educației pentru implementare în școlile-pilot. Pentru a susține școlile din republică în procesul de incluziune educațională a copiilor cu CES a fost elaborată, editată și difuzată în școli lucrarea „Educație incluzivă. Ghid metodologic pentru nivelul primar și secundar general de învățământ”. Aceasta reflectă experiența acumulată de Keystone Moldova în procesul de implementare a educației incluzive.

În acest context, lucrarea „Bune practici în educația incluzivă” constituie o oportunitate de a disemina practicile incluzive ale școlilor-pilot și de a promova, la nivel național, modelul de școală incluzivă pilotat de Keystone Moldova în cadrul proiectului „Acces egal la educație”. Astfel, lucrarea **prezintă bunele practici de incluziune educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale prin prisma schimbărilor pozitive care s-au produs în școală, familie și comunitate odată cu crearea serviciilor educaționale de suport pentru copiii cu CES.**

Conținutul lucrării pune în evidență experiențele acumulate de școlile-pilot și impactul implementării educației incluzive la nivel de școală, familie și comunitate. Aceste istorii de succes sunt un argument în plus pentru dezvoltarea incluziunii educaționale a copiilor cu cerințe educaționale speciale, a parteneriatului intersectorial în acest domeniu.

Materialele prezentate în lucrare vin să confirme că fiecare copil are șanse egale la o educație de calitate de rând cu semenii lor, iar viitorul societății incluzive, pe care o edificăm astăzi, depinde de fiecare dintre noi.

Galina FILIP,
coordonator al proiectului ”Acces egal la educație”

ȘANSA lui Sergiu

La cei 14 ani ai săi, Sergiu Dogaru este un luptător cu multe victorii. Până nu demult, adolescentul era dependent de scaunul cu roțile. A reușit însă să se integreze într-o școală obișnuită și să devină unul dintre liderii clasei.

Viața lui s-a schimbat radical atunci când și-a găsit o familie cu ajutorul Asociației Keystone Moldova. Sergiu a intrat pentru prima oară în casa soților Bejan, care sunt asistenți parentali profesioniști, din satul Nicolăieuca, raionul Orhei, acum trei ani. Acolo locuia deja sora lui mai mare. Cu suportul părinților, pedagogi de profesie, el a învățat să depășească diagnosticul grav pe care i l-au stabilit medicii și a reușit să devină o persoană activă în comunitate.

Sergiu și-a petrecut copilăria într-un internat de tip închis, destinat copiilor cu dizabilități mintale severe. Deși avea intelectul intact și, legal, nu trebuia să se afle într-o astfel de instituție, autoritățile nu au găsit o soluție mai bună pentru el după decesul bunicii, singura rudă pe care o avea. Viața de la internat a lăsat o amprentă puternică în comportamentul său. Atunci când a venit în casa soților Bejan el nu era în stare nici măcar să țină lingura în mână, nu se putea spăla fără ajutorul cuiva și nici nu putea folosi scaunul cu roțile. Toate acestea, dar și multe alte deprinderi de viață le-a învățat treptat, cu ajutorul celor care i-au devenit familie.

Soții Bejan povestesc că, pe lângă greutățile legate de adaptarea copilului la viața din familie, au avut de înfruntat o situație mult mai dificilă – dezaprobarea consătenilor. *”Oamenii nu ne-au înțeles și ne-au condamnat pentru decizia de a-l aduce pe Sergiu în sat. Colegii îmi reproșau că*

nu vor putea organiza procesul didactic la lecții având un astfel de elev în clasă” – își amintește Tamara Bejan.

Situația s-a schimbat după mai multe discuții și activități de instruire organizate în școală de echipa Keystone Moldova în cadrul proiectului „Acces egal la educație”. Treptat, cei doi soți s-au convins că, de fapt, colegii lor sunt oameni cu suflet mare, care nu numai că nu le dezaprobă fapta, dar îi susțin întru totul în această decizie.

Părinții au muncit zi de zi pentru ca Sergiu să capete deprinderi elementare de viață și eforturile le-au fost răsplătite. Succesele obținute în această perioadă scurtă de timp au depășit așteptările. Băiatul a început să se deplaseze de sine stătător, doar cu ajutorul unor bastoane, astfel încât de scaunul cu roțile nu prea avea nevoie. Și la școală s-a integrat destul de repede. Acum are o mulțime de prieteni printre colegii de clasă, dar și printre elevii din alte clase.

Sergiu vrea să muncească și este ajutat atât de cadrul didactic de sprijin, cât și de colegii de clasă. Îi place să învețe și fiecare notă bună e o mică victorie pentru el și un eveniment pentru întreaga familie. Faptul că soții Bejan sunt pedagogi de profesie a făcut ca adaptarea băiatului la școală să fie mai ușoară. Doamna Tamara i-a fost și învățătoare în clasele primare, iar când Sergiu a fost promovât în clasa a V-a, ea a decis să-și reia studiile la Facultatea de Litere, ca să poată predă și în clasele gimnaziale, astfel să-i poată fi alături și în continuare.

O persoană foarte importantă în integrarea lui Sergiu în viața școlară este cadrul didactic de sprijin, dna Liuba Roșca. Profesoara îi este alături la toate orele și îl ajută să-și pregătească temele. Ea recunoaște că uneori nu se poate abține și îi șoptește răspunsul corect, atunci când Sergiu ezită să răspundă la întrebările profesorilor. Aceasta însă se întâmplă foarte rar, deoarece băiatul muncește mult și se descurcă de minune când este întrebat la ore.

„Îi stabilim standarde înalte și suntem siguri că va reuși să le atingă” – susțin soții Bejan.

În prezent Sergiu este în clasa a VI-a și învață după un plan educațional individualizat. Profesorii susțin însă că acest lucru este temporar, pentru că de la an la an Sergiu se apropie tot mai mult de nivelul celorlalți elevi din clasă și în curând nu va mai avea nevoie de modificări curriculare. Succesul lui Sergiu la testarea de la finele clasei a IV-a i-a convins pe toți că eforturile tuturor nu au fost în zadar.

Pentru că clădirea școlii nu este deocamdată adaptată la necesitățile unui copil în scaun cu roțile, administrația a decis ca orele pentru clasa lui Sergiu să aibă loc în aceeași sală. Totuși, pentru că starea sănătății nu îi permite să se afle prea mult timp la școală, băiatul beneficiază și de instruire la domiciliu.

Deși spune că îi plac toate disciplinele școlare, Sergiu a făcut o adevărată pasiune pentru matematică, iar părinții îi sugerează să facă o carieră de

contabil sau învățător. „Îi stabilim standarde înalte și suntem siguri că va reuși să le atingă” – susțin soții Bejan.

În programul încărcat de peste zi, băiatul își face timp să meargă în atelierul improvizat acasă de tatăl său. Aici el învață a ciopli în lemn. Îi place să exerseze și la mașina de cusut, pe care părinții i-au cumpărat-o de curând.

Prietenos din fire, Sergiu a devenit destul de repede sufletul casei. „Părinții mei înseamnă totul pentru mine, îi iubesc mult și le mulțumesc pentru ceea ce fac pentru mine” – spune adolescentul. Părinții săi zâmbesc încurajator și ne spun ferm că băiatul va absolvi școala și că va ajunge om la locul lui, iar ei sunt gata să facă tot ce le stă în puteri pentru aceasta.

“Părinții mei înseamnă totul pentru mine, îi iubesc mult și le mulțumesc pentru ceea ce fac pentru mine”.

LECȚIA lui Cosmin

Mersul zilnic la școală, care pentru fiecare copil este o rutină, pentru familia lui Cosmin, un băiat în vârstă de 8 ani din satul Susleni, raionul Orhei, a devenit un vis împlinit.

Din primii ani de viață, băiatul a fost diagnosticat cu o formă gravă de autism și aceasta i-a redus la minimum posibilitatea de a fi școlarizat. Șansa de a se integra în viața școlară și în comunitate a venit din partea echipei proiectului „Acces egal la educație”(Keystone Moldova), care a ajutat liceul din satul de baștină a lui Cosmin să devină o instituție prietenoasă pentru toți copiii.

Vestea că băiatul va putea frecventa școala din sat a venit ca o binecuvântare pentru părinții și bunicii lui Cosmin, care au luptat ani de-a rândul pentru recuperarea lui. În primele luni, mama venea la școală și stătea în bancă alături de el pe toată durata lecțiilor. Deoarece până atunci nu contactase decât cu familia sa, Cosmin nu știa să comunice și nu avea elementare deprinderi de comportament social. Pentru un copil hiperactiv ca el, cele 45 de minute, cât durează o lecție, păreau o veșnicie.

Situația s-a schimbat treptat grație răbdării și efortului zilnic al unor oameni decisi să lupte pentru viitorul acestui copil. Cosmin nu numai că a învățat să stea în bancă, dar și să se implice în activitățile didactice la lecții. Iar pentru lecturi a făcut o adevărată pasiune. De aproape un an de zile el vine la școală fără însoțitori și nu mai tolerează să fie „dădăcit” de cei din familie.

Ghidat de un cadru didactic de sprijin și de echipa de la Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă (CREI), care activează în liceu, copilul a reușit să-și depășească dizabilitatea și să se încadreze în activitatea clasei. Zilele în care vine la centru sunt o sărbătoare pentru el, întrucât anume de aici a început parcursul lui în lumea de dincolo de curtea bunicii. Îi place să vină la centru după lecții, să se contopească cu gloata veselă de copii, să râdă împreună cu ei și să afle o sumedenie de lucruri noi. El știe că la centru, ca și în școală, copiii îl tratează ca pe un egal.

Părinții lui Cosmin spun că s-a născut un copil sănătos, iar afecțiunea pe care o are este din cauza unui vaccin. Diagnoza pe care i-au stabilit-o medicii la scurt timp a dat peste cap viața întregii familii. Mama a fost nevoită să-și abandoneze serviciul și să se ocupe numai de copil. În prezent ea și-a reluat serviciul, după ce s-a convins că feciorul se poate descurca și fără ajutorul ei permanent.

„De când Cosmin frecventează școala, viața noastră s-a schimbat radical, căci nu mai este izolat de restul lumii. Înainte nu avea cu cine schimba o vorbă, nu avea prieteni de joacă. Acum este mult mai independent, a învățat o sumedenie de lucruri noi, are prieteni” — ne confirmă mama lui Cosmin.

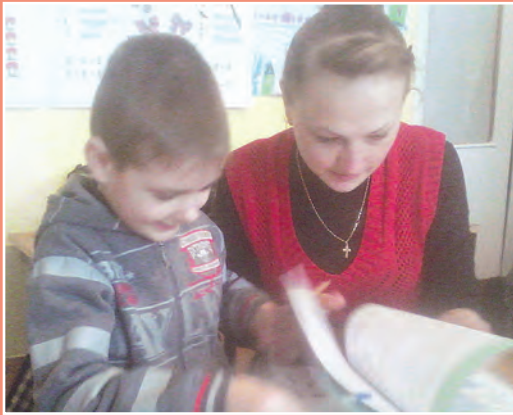

Ea povestește că școlarizarea lui Cosmin a fost un proces dificil și de durată. La început băiatul frecventa doar CREI, venind încoace de 2-3 ori pe săptămână și datorită activităților de aici, a început a vorbi. Apoi a învățat să comunice cu ceilalți copii. Abia după o perioadă de adaptare Cosmin a fost înscris în clasa I, pe care a absolvit-o cu succes.

La școală, Cosmin învață după un program educațional individual, adaptat la necesitățile lui. De exemplu, la lecția de limba română, în timp ce colegii de clasă citesc cu voce tare povestea „Fata babei și fata moșneagului” de Ion Creangă, Cosmin își realizează sarcina individuală, ce derivă din tema lecției, dar care este simplificată.

„Îmi place să citesc și vreau să pot scrie ca alți copii” – ne spune zâmbind Cosmin. Cadrul didactic de sprijin, Ana Sârghi, care îi este alături pe tot parcursul lecțiilor, dar și în afara lor, îl încurajează și este sigură că băiatul o va bucura și de acum încolo cu reușitele sale.

Despre succesele lui Cosmin vorbește și Dorina Calugher, coordonatorul CREI. Profesoara povestește că la început băiatul nu accepta să comunice cu persoane străine și că ceilalți pedagogi erau foarte rezervați privind șansele lui de incluziune.

Ceilalți profesori de la Susleni susțin că venirea lui Cosmin la școala din sat este benefică nu doar pentru el, ci și pentru ceilalți elevi din clasă. Datorită lui, ei învață zilnic lecția prieteniei și a toleranței.

„S-a produs o schimbare radicală cu acest copil. Când a venit la noi el cunoștea literele, dar nu știa a comunica și nu accepta în preajmă pe nimeni în afară de mama sau bunica” — spune învățătoarea Eugenia Manic.

„Sunt o mamă fericită,

COPIIUL MEU învață la școală”

La vârsta la care majoritatea adolescenților vor să devină aviatori sau șoferi de curse, Chiril Catărău din satul Talmaza, raionul Ștefan-Vodă, visează să ajungă un bun gospodar.

La cei 11 ani pe care-i are băiatul se comportă ca un bărbat în toată firea. Adolescentul se pricepe la toate treburile de pe lângă casă și e mâna dreaptă a mamei sale, după ce capul familiei a plecat la muncă peste hotare.

Diagnosticat cu retard mintal în urma unei traume la naștere, Chiril s-ar fi aflat acum într-o instituție rezidențială, dacă părinții săi ar fi cedat insistențelor numeroaselor comisii care l-au examinat pe copil pe parcursul anilor. Cei doi soți au decis din start că nu-și vor lăsa copilul să plece de acasă și că vor face tot posibilul ca el să aibă o viață normală în comunitate. Totuși, în lipsa unui suport specializat, familia nu a reușit să facă prea multe pentru reabilitarea copilului.

Școala în care învață Chiril a devenit una incluzivă abia în 2011, în cadrul proiectului „Acces egal la educație”, astfel încât în primii ani de școală nimeni nu a fost preocupat de incluziunea sa.

La grădiniță, iar mai târziu și la școală, nu i se acorda nicio atenție, în timp ce ceilalți copii învățau sau se distrau. Fiind de fire mai închis, nimeni nu a încercat să-l scoată din găoacea sa, lăsându-l să trăiască în lumea lui. Când a venit la școală, Chiril nu avea formată nicio deprindere, nu știa să facă nimic din ceea ce puteau face copiii de vârstă lui. Singurele persoane cu care accepta să comunice erau părinții și rudele mai apropiate.

Viața lui Chiril s-a schimbat radical din momentul în care Svetlana Godiac a devenit cadrul didactic de sprijin pentru el. Timp de un an învățatoarea a fost alături de el la toate lecțiile și l-a ajutat să învețe și să se dezvolte intelectual.

Astăzi, doamna Godiac, care are un stagiul didactic de peste patru decenii, recunoaște că în această perioadă a avut mai multe momente când și-a dorit să renunțe la această activitate. Îi era frică de eșec, sentiment accentuat de faptul că toți copiii pe care i-a învățat peste ani au reușit să facă față programului școlar.

Împărtășindu-ne experiența pe care a acumulat-o, învățatoarea spune că și-a început activitatea încercând să-l cunoască cât mai bine pe cel care urma să-i devină discipol. Mai întâi, l-a urmărit de la distanță, asistând la lecții, a studiat atent dosarul personal al copilului, iar mai apoi, încetul cu încetul, a stabilit o relație de încredere cu copilul. Din start i-a făcut o evaluare încercând să stabilească punctele forte ale lui și ce se poate face pentru a dezvolta aceste abilități. Ulterior, împreună cu învățatoarea care preda în clasa lui Chiril, a întocmit un plan educațional individualizat. Băiatul a învățat în baza acestui plan timp de un an de zile, fiind susținut de cele două cadre didactice.

„Obiectivul de bază pe care mi l-am propus din start a fost să asigur incluziunea copilului în comunitatea de elevi și să-i ofer cunoștințe elementare” – afirmă Svetlana Godiac. Acest lucru i-a reușit pe deplin,

deoarece la sfârșitul clasei a IV-a Chiril, de rând cu ceilalți colegi de clasă, a susținut cu bine testarea de finalizare a ciclului primar.

De când beneficiază de asistență din partea cadrului didactic de sprijin, Chiril a învățat literele și cifrele, iar la final de an școlar a început să silabisească. Anterior, copilul era trecut formal din clasă în clasă, fără să participe în niciun fel la viața școlară. Modeste la prima vedere, rezultatele copilului au impus un efort susținut din partea cadrului didactic de sprijin, a învățătoarei, dar și a familiei care s-a implicat zi de zi în educația lui.

Chiar dacă are foarte mult de lucru prin gospodărie, dna Catărău nu lasă să treacă nicio zi fără ca să-i citească ceva și să-l asculte pe băiat cum citește. În timpul anului școlar, femeia trece zilnic pe la școală ca să discute cu ceilalți profesori și să se informeze despre reușitele și problemele copilului.

Progresele obținute de Chiril se datorează în mare parte și echipei de la Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă, unde băiatul vine de câteva ori pe săptămână. Atmosfera prietenoasă de la centru l-a făcut pe

Chiril să uite de timiditate. De rând cu ceilalți colegi, el desenează, molezează tot felul de figurine și participă la jocuri și distracții.

„Nu ne venea a crede că am reușit să-l facem să vorbească în public. E un succes remarcabil pentru un copil care are un defect de vorbire și un vocabular foarte modest” – spune Aurelia Ciobanu, coordonatorul centrului. Dacă anterior Chiril era lăsat să stea singur în bancă, acum el are mai mulți prieteni nu doar în clasa în care învață, dar și în școală. Iar după lecții nicun joc în mahala nu începe fără dânsul.

Părinții se bucură de succesele copilului și spun că își doresc ca băiatul să capete cât mai multă experiență, care i-ar fi de folos în viață.

Părinții nu-și doresc decât să-l vadă pe Chiril fericit și împlinit. Profesorii școlari promit să-l sprijine și de acum încolo, iar Keystone Moldova le va fi alături pentru a se asigura că acest copil ca și mulți alții va avea un viitor frumos.

„Sunt o mamă fericită: am un copil sănătos, care merge, vorbește, aleargă și este acceptat de ceilalți copii. Am tot ce mi-am dorit și chiar mai mult decât atât” – ni se destăinuie Mariana Catărău.

ADOLESCENTUL

care ar face un film despre viața sa la internat

El a reușit să absolvească cu succes clasa a IX-a, chiar dacă la vârsta de 12 ani nu știa nicio literă. În numai 4 ani băiatul a parcurs toată programa școlară. În spatele acestei performanțe se afla dorința arzătoare de a fi în rând cu toți copiii, dar și munca de zi cu zi a unor oameni care i-au fost alături.

Pentru că nu putea merge și fusese diagnosticat cu paralizie cerebrală, dar și pentru că părinții nu aveau unde locui și trebuiau să lucreze ca să-l întrețină și pe cel de-al doilea copil, la vârsta de șase ani Stas a ajuns la Casa internat pentru copii (băieți) cu dizabilități mintale severe din orașul Orhei. Timp de șase ani, cât s-a aflat acolo, băiatul nu a învățat aproape nimic. Mulți dintre copiii din instituție nu puteau vorbi și nici merge. Erau puțini la număr cei cu care ar fi putut schimba o vorbă. „Parcă eram la grădiniță. Învățam cântece, poezii și mai mult nimic” – povestește Stanislav.

Regimul strict din instituție făcea ca zilele să pară gemene, iar săptămâna – să nu mai aibă sfârșit. Aceeași curte, aceleași fețe și aceleași activități zi de zi. Părinții lui Stanislav spun că dacă ar fi să întoarcă timpul înapoi nu s-ar lăsa convinși de nicio autoritate să-și ducă băiatul la o școală pentru copii cu dizabilități mintale și că ar bate la ușa mai multor instituții din localitate până ar găsi una pe potrivă necesităților copilului.

**Stanislav Tcaci,
un adolescent
în vârstă de 17
ani din orașul
Strășeni, merită
o distincție
pentru curaj și
perseverență.**

Pentru ca băiatul să poată fi școlarizat, familia a fost nevoită să treacă cu traiul de la sat la oraș. Părinții au închiriat o locuință la parterul unui bloc din apropierea Gimnaziului „Mihai Viteazul” din orașul Strășeni.

Stanislav a adus schimbarea nu doar în modul de viață al familiei, dar și în gimnaziul în care a învățat. Venirea lui în instituție a determinat administrația să facă adaptări arhitecturale în clădirea școlii. Astfel, cu ajutorul Asociației Keystone Moldova a fost construită o pantă de acces pentru persoanele la cărucior, după care a fost amenajat un veceu adaptat și o sală pentru odihnă. A fost procurat un scalamobil care îi permitea băiatului să se deplaseze la etajele blocului de studii.

Totuși schimbarea cea mai importantă ține de atitudinea cadrelor didactice.

După Stanislav în gimnaziu au fost incluși alți șapte copii cu cerințe educaționale speciale, pentru care administrația școlii avea deja soluții de adaptare.

Ca să recupereze toată materia, Stanislav a depus eforturi mari, uneori și în timpul vacanțelor. Eleonora Stratulat, profesoară de matematică și cadru didactic de sprijin, i-a fost alături chiar din prima zi. Inițial, au fost evaluate necesitățile lui de dezvoltare și de învățare, apoi a fost elaborat un plan educațional individualizat, care i-a permis adolescentului să-și pună în valoare capacitățile.

În primul an elevul, susținut de cadrul didactic de sprijin, a parcurs programul pentru clasele I și a II-a, iar în următorul an a reușit să ajungă până în clasa a V-a. Încă peste un an Stanislav era deja în clasa a VII-a, în care învață fratele său mai mic Ghenadie. Într-o vară, Stanislav s-a

„Toți pedagogii din școală au participat la activitățile de formare în domeniul educației incluzive în cadrul proiectului „Acces egal la educație” și au reușit să-și schimbe radical atitudinea față de copiii cu cerințe educaționale speciale” – afirmă directorul Nicolae Carmanschi.

dezis de vacanță și a studiat zi de zi alături de cadrul didactic de sprijin matematica, geografia, biologia și alte discipline. Dornic de cunoștințe și de muncă, tot atunci s-a ambiționat să înceapă a studia limba engleză, iar pentru informatică a făcut o adevărată pasiune.

Profesoara spune că Stanislav ar fi atins culmile succesului mult mai repede, dacă ar fi început să învețe de la vârsta de șapte ani, alături de semenii săi.

Un rol important în ascensiunea lui Stanislav l-a jucat Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă, deschis în gimnaziu în cadrul proiectului „Acces egal la educație” în colaborare cu autoritățile publice locale. Aici Stas venea să socializeze și să studieze suplimentar alături de cadrul

*„E un copil deosebit. Deși nu avea o pregătire inițială, la matematică a reușit să obțină succese în studierea unor teme la care unii copii care frecventează școala zi de zi întâmpină dificultăți”
– afirma Eleonora Stratulat.*

didactic de sprijin. Nina Macari, coordonatorul centrului, relatează că Stas este unul dintre liderii grupului de copii: „Este comunicabil, poate polemiza la orice subiect, își poate expune liber gândurile și ideile, este optimist și visător, nu se teme de muncă și depune efort ca să obțină ceea ce-și dorește”.

În vara 2013 Stanislav, la fel ca și colegii săi, a primit certificatul de absolvire a gimnaziului. Visează să ajungă regizor. Iar subiectul filmului său principal ar fi despre viața foarte tristă a unui copil într-un internat.

Deși asigurarea tranziției copiilor cu cerințe educaționale speciale rămâne a fi o problemă la care se caută încă soluții, Stas Tcaci a reușit să fie inclus într-un program de formare a competențelor în domeniul informaticii cu suportul Keystone Moldova.

Visează să ajungă regizor. Iar subiectul filmului său principal ar fi despre viața foarte tristă a unui copil într-un internat.

PRACTICĂ DE SUCCES:

Incluziunea școlară a copiilor cu cerințe educaționale speciale

BUNA PRACTICĂ

Realizarea incluziunii tuturor copiilor cu dizabilități dintr-o localitate rurală în învățământul preuniversitar (ciclul primar și cel liceal) și pregătirea incluziunii acestei categorii de copii în grădinița din localitate.

CONTEXT

Până în anul 2009 copiii cu dizabilități din comuna Susleni, raionul Orhei erau excluși din comunitate. Deși unii copii cu cerințe educaționale speciale (CES) frecventau școala, ei aveau parte de o instruire formală – erau plasați în băncile din spate, iar profesorii la lecții „uitau” de ei luni în șir. Copiii cu dizabilități fizice severe și de intelect nu frecventau școala. Majoritatea stăteau acasă și doar câțiva dintre ei beneficiau de instruire la domiciliu. Părinții acestor copii nici nu-și imaginau că ei ar putea învăța la școala din sat.

ÎN CE CONSTĂ ACEASTĂ BUNĂ PRACTICĂ?

În anul 2011 Liceul Teoretic „Vasile Lupu” din comuna Susleni, de rând cu alte 14 instituții de învățământ din țară, a obținut statutul de

Liceul Teoretic
„Vasile Lupu”
din comuna
Susleni, raionul
Orhei

școală-pilot pentru educația incluzivă grație proiectului „Acces egal la educație”. Însă povestea care mai târziu avea să devină una de succes a început cu câțiva ani mai devreme, în 2009, când primul copil cu dizabilități dezinstituționalizat de la Casa internat pentru copii (băieți) cu dizabilități mintale severe din orașul Orhei și a fost integrat în școală cu suportul Asociației Keystone Moldova. Pas cu pas, instituția a început să acționeze în direcția realizării incluziunii școlare și a obținut, după mai mulți ani, performanțe deosebite pentru Republica Moldova - toți copiii cu dizabilități din localitate, inclusiv cei cu dizabilități severe, merg la școală.

Primul pas spre incluziunea școlară s-a făcut prin asigurarea instruirii la domiciliu pentru toți copiii cu dizabilități grave din localitate. Însă incluziunea socială a acestor copii nu putea fi realizată fără integrarea lor școlară. Incluziunea în mediul școlar a acestor copii era importantă, în primul rând, pentru a le putea cultiva sentimentul că sunt egali în drepturi cu ceilalți copii și, în al doilea rând, pentru a rezolva problema stigmatizării și a tratamentului discriminatoriu din partea comunității. Tot în această perioadă, cu suportul proiectului „Acces egal la educație”, administrația liceului reușește să integreze primul copil cu deficiență locomotorie. Cea mai mare problemă pentru cei implicați în acest proiect a fost să o convingă pe mama băiatului să-l aducă la școală din comunitate, întrucât, de frica stigmatizării, femeia își dorea ca el să fie plasat într-o instituție rezidențială.

Odată realizată școlarizarea primului copil cu CES, în următorul an de studii, alți câțiva copii au fost înscriși în rândurile școlarilor, iar atitudinea consătenilor a început să se schimbe.

De asemenea, colectivul didactic reușește să realizeze un salt calitativ nou – educația incluzivă este realizată în baza programelor educaționale individualizate. Totodată, datorită activităților pe care le-a întreprins, colectivul didactic a reușit să obțină acceptul tuturor părinților și elevilor ca toți copiii cu CES, inclusiv cei cu dizabilități severe, să fie înscriși în clase obișnuite, conform vârstei.

„Incluziunea școlară a copiilor cu CES este imposibilă fără formarea continuă a cadrelor didactice. Cea mai mare realizare este schimbarea mentalității consătenilor. Cel mai bun rezultat al incluziunii școlare este faptul că fiecare dintre cei 17 elevi cu CES este încadrat în viața școlară și în cea a comunității” – afirmă Savelie Ciocoi, director-adjunct al Liceului Teoretic „Vasile Lupu”.

„Fără CREI progresul nu ar fi fost posibil: majoritatea copiilor cu CES provin din familii cu dificultăți de diferit caracter, deseori părinții nu au timp să-i ajute ca să-și pregătească temele. Astfel, progresul școlar al copiilor era pus pe seama doar a cunoștințelor acumulate la lecții. Datorită centrului, copiii au posibilitatea să-și consolideze deprinderile formate în clasă, să socializeze cu semenii, dar și să aibă ocupații preferate – desenare, pictare, modelare etc. În cadrul centrului am organizat două seminare – unul republican și altul pentru directorii-adjuncți ai instituțiilor școlare din raion. Ne bucurăm că experiența noastră este de folos altor specialiști, aflați la început de cale în implementarea educației incluzive” – relatează Natalia Balan, directorul Liceului Teoretic „Vasile Lupu”.

Această experiență este printre primele în raionul Orhei, iar administrațiile școlare din alte sate vin la Susleni pentru a se informa din prima sursă despre incluziunea școlară a copiilor cu dizabilități.

CE S-A OBȚINUT DATORITĂ ACESTEI PRACTICI?

- Toți copiii cu dizabilități fizice și de intelect**, 17 la număr, din satul Susleni frecventează liceul în clase obișnuite, majoritatea conform vârstei fiziologice. Dintre aceștia câțiva sunt cu dizabilități severe. Elevii, beneficiari ai incluziunii, au devenit mai sociabili și mai independenți.
- Trei copii cu retard mintal sever** au fost integrați în mediul școlar.
- Întreg colectivul pedagogic al liceului** și, în special, profesorii care predau în clasele în care au fost incluși elevi cu CES au pregătirea și experiența necesare pentru elaborarea și implementarea Planului Educațional Individualizat (PEI). Cadrele didactice au fost pregătite în cadrul diverselor seminare tematice organizate de Keystone Moldova și partenerii proiectului PE „Pas cu pas”. Potrivit specialiștilor, pedagogii și cadrele didactice de sprijin nu întotdeauna au nevoie de instruire de lungă durată. Seminarele, vizitele de studiu și schimbul de experiență sunt suficiente.
- Copiii din satul Susleni** cunosc necesitățile semenilor cu cerințe educaționale speciale și sunt gata să-i ajute ca să devină membri cu drepturi depline ai comunității.
- Comunitatea a avut de câștigat** prin incluziunea socială a unui grup social care anterior era marginalizat. Copiilor cu cerințe educaționale speciale li s-a oferit șansa să devină membri activi ai comunității. S-a produs o schimbare de mentalitate și de atitudine din partea comunității față de copiii cu dizabilități. Spre deosebire de situația care exista acum câțiva ani, în prezent niciun locuitor al satului Susleni nu mai are rezerve ca un copil cu dizabilități să învețe în instituția școlară din comuna lor.

CUM A FOST REALIZATĂ ACEASTĂ PRACTICĂ?

- 1. Evaluarea copiilor.** La început, grupul de specialiști ai Comisiei Multi-disciplinare Interșcolare constituite, în comun cu echipa de consultanți ai proiectului „Acces egal la educație” și asistentul comunitar, a făcut o evaluare a mediului educațional din familiile copiilor cu dizabilități. Un grup de specialiști s-a deplasat la domiciliul fiecărui copil, a discutat cu părinții și cu copiii acumulând informațiile necesare. Ulterior a fost efectuată evaluarea complexă a fiecărui copil și, în baza recomandărilor efectuate de specialiști, au fost elaborate planuri educaționale individualizate. La etapa de pregătire a incluziunii școlare, unii copii cu cerințe educaționale speciale nu beneficiau de niciun serviciu educațional.
- 2. Adaptările arhitecturale.** În calitate de suport pentru incluziune au fost efectuate adaptări arhitecturale ale clădirii instituției școlare. La Susleni construirea unei rampe de acces a fost posibilă datorită sprijinului financiar acordat de autoritățile publice locale. Tot primăria din sat a finanțat angajarea unui coordonator pentru Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă și alimentarea în cadrul școlii a tuturor copiilor cu CES.
- 3. Adaptările curriculare.** Cadrele didactice care urmau să aibă în clase elevi cu dizabilități au selectat metode optime de implicare a copilului cu CES în procesul educativ-instructiv, participând la seminarele organizate de Keystone Moldova și partenerii proiectului Programul Educațional „Pas cu Pas”. Anterior, în lipsa Planului Educațional Individualizat (PEI), nu putea fi stabilit progresul pe care îl înregistra fiecare copil în parte. În conformitate cu prevederile curriculumului general, ei nu puteau obține o notă de trecere în clasa următoare. Copiii erau promovați din clasă în clasă cu note negative. Aveau note pozitive doar la câteva discipline (*educați plastică și educație fizică*). Acum fiecare copil are un PEI adaptat la aptitudinile și capacitățile sale, elaborat de cadrele didactice de la disciplină în colaborare cu cadrele didactice de sprijin și cu părinții.

„Avem legături strânse cu școala și în comun soluționăm fiecare problemă care apare. Lucrăm în echipă și reușim să facem lucruri mari. Monitorizăm cu multă atenție situația copiilor cu CES și a familiilor lor implicându-ne operativ ori de câte ori acest lucru este necesar. Faptul că avem o școală incluzivă în sat ne-a ajutat să schimbăm mentalitatea oamenilor și să-i facem mai toleranți” – menționează Galina Bunescu, asistent social la Susleni.

- 4. Instituirea funcției de cadru didactic de sprijin.** Cadrele didactice de sprijin sunt indispensabile procesului de incluziune școlară, acestora revenindu-le rolul de a-i ajuta pe copiii cu CES în procesul de instruire. Copiii cu dificultăți de învățare beneficiază de sprijin în timpul orelor și în cadrul activităților desfășurate la Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă. Acest fapt le permite copiilor cu cerințe educaționale speciale să se integreze mai ușor și mai rapid în colectivul clasei, al instituției de învățământ în general, să aibă acces la servicii de asistență și educație conform necesităților individuale. La Susleni au fost angajate două cadre didactice de sprijin, care au beneficiat de instruirii specializate organizate de Keystone Moldova.
- 5. Organizarea discuțiilor cu părinții și cu membrii comunității.** Dacă la început unii locuitori ai satului nici nu vroiau să audă ca un elev cu CES să stea în aceeași bancă cu copilul lor, acum situația s-a schimbat radical. Pentru aceasta au fost organizate mai multe activități, discuții cu elevii și părinții acestora, dar și cu alți oameni din sat.
- 6. Crearea Centrului de Resurse pentru Educație Incluzivă (CREI).** Centrul și-a început activitatea în anul 2011 și a devenit unul dintre factorii decisivi în asigurarea succesului incluziunii. Centrul este o instituție de suport în realizarea incluziunii școlare unde copiii cu CES se pot odihni, deoarece ei au nevoie de un regim special de muncă și de odihnă. Aici copiii își pot pregăti și temele cu ajutorul cadrului didactic de sprijin și se pot implica în alte activități extracurriculare. La Susleni centrul dispune de echipament sportiv, de o canapea pentru odihna copiilor și de o minibibliotecă cu material informativ pentru pedagogi. Creat inițial pentru copiii cu CES, centrul a devenit treptat un punct de atracție pentru toți elevii, astfel încât coordonatorul CREI a fost nevoit să întocmească un program de activitate, pentru ca toți doritorii să aibă acces în această instituție.

RESURSELE NECESARE

Resursele umane sunt cele mai importante în realizarea cu succes a incluziunii școlare a copiilor cu CES. Profesorii, cadrele didactice de sprijin și părinții pot contribui considerabil la instruirea acestor copii oferindu-le suport în timpul lecțiilor și după program, dacă ei înșiși sunt familiarizați cu conceptul de educație incluzivă.

Resursele logistice. Pentru ca un copil cu CES să se simtă inclus, este necesară realizarea adaptărilor arhitecturale în clădirea școlii: crearea pantelor de acces, adaptarea, după caz, a sălilor de clasă, a blocului sanitar și a scârilor. Pentru a minimaliza cheltuielile financiare, clasele cu practici incluzive pot fi plasate la parter. La Susleni, administrația liceului caută modalități și resurse suplimentare pentru asigurarea tranziției copiilor cu CES și este sigură că va reuși.

PRACTICĂ DE SUCCES:

Comisia Multidisciplinară Intrașcolară

BUNA PRACTICĂ

Formarea unei echipe de specialiști care sprijină și facilitează incluziunea școlară și socială a copiilor cu cerințe educaționale speciale.

CONTEXT

Până în anul 2011, conceptul de educație incluzivă era o ecuație cu foarte multe necunoscute pentru cadrele didactice din Liceul Teoretic „Cezar Radu” din comuna Leușeni. Deși în comunitate existau mai mulți copii cu dizabilități, ei nu beneficiau de niciun fel de sprijin. Aceștia duceau un mod de viață pasiv, nefiind implicați în viața comunității, neavând posibilitatea de a socializa și de a-și valorifica propriul potențial. Unii copii cu CES erau înscriși la școală, însă practic nu participau la procesul educațional și la activități extrașcolare, fiind transferați formal din clasă în clasă.

Primul pas în direcția asigurării incluziunii tuturor copiilor a fost realizat odată cu integrarea în școală a unui adolescent din localitate, Constantin, dezinstituționalizat de la Casa internat pentru copii (băieți) cu dizabilități mintale severe din orașul Orhei. În următorii ani, cadrele didactice și oamenii din localitate au parcurs o cale deloc ușoară privind schimbarea mentalității și percepției față de copiii cu cerințe speciale. Pentru aceasta a fost nevoie de câțiva ani ca lucrurile să evolueze de la lipsa totală de cunoaștere a necesităților acestor copii până la acceptarea acestora ca membri cu drepturi depline în școală și în comunitate.

Liceul Teoretic
„Cezar Radu”,
comuna
Leușeni, raionul
Hâncești

Grație rezultatelor pe care le-a înregistrat în domeniul incluziunii, Liceul Teoretic „Cezar Radu” a devenit un veritabil centru metodic în domeniul educației incluzive cărui i se adresează după experiență profesori și manageri școlari din tot raionul.

De rând cu Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă (dotat cu suportul Keystone Moldova) și cadrele didactice de sprijin care activează în liceu, Comisia Multidisciplinară Intrașcolară are un rol decisiv în incluziunea școlară a tuturor copiilor cu dizabilități din sat, dar și din localitățile vecine, întrucât în ultimii ani la Leușeni au studiat și copii din câteva sate afectate de inundațiile din 2009. Câțiva dintre aceștia au beneficiat direct de programul de educație incluzivă, experiența aceasta urmând să fie preluată de administrațiile școlilor din localitățile lor de baștină.

ÎN CE CONSTĂ ACEASTĂ PRACTICĂ DE SUCCES?

Începând cu anul 2011 toate cadrele didactice din liceu au beneficiat de formări profesionale în domeniul educației incluzive și, treptat, au ajuns la concluzia că în școală există mai mulți copii care au nevoie de suport specializat pentru a se integra în clasa de elevi și în comunitate. Datorită seminarelor organizate de consultanții proiectului „Acces egal la educație”, a Programului Educațional „Pas cu pas”, pedagogii au învățat cum să interacționeze cu copiii cu CES și cu familiile acestora, precum și să convingă oamenii din comunitate să accepte acești copii și să-i susțină în parcursul deloc ușor al incluziunii lor sociale.

Acumulând cunoștințe și formându-și deprinderi în domeniu, cadrele didactice și-au dat seama că este nevoie de un nucleu care să dirijeze întreaga activitate de incluziune și să coordoneze tot parcursul școlar al copiilor cu cerințe educaționale speciale.

Astfel, **în anul 2011 în liceu a fost creată Comisia Multidisciplinară Intrașcolară** cu suportul Keystone Moldova care i-a instruit și continuă să le acorde asistență și consultanță. Un an mai târziu, capacitățile instituției în domeniul incluziunii au fost consolidate prin formarea altei structuri de sprijin – Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă (CREI).

Din Comisia Multidisciplinară Intrașcolară fac parte: coordonatorul CREI, psihologul școlar, psihopedagogul, cadre didactice cu experiență, cadre didactice de sprijin, directorul-adjunct pentru instruire, asistentul social din localitate.

„Ne-am convins pe exemplul propriu că succesul educației incluzive este direct proporțional cu implicarea mai multor factori. În primul rând, este nevoie de crearea unor servicii de suport în instituția de învățământ și în comunitate – cadrul didactic de sprijin, Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă și Comisia Multidisciplinară Intrașcolară. Totodată, nu putem miza pe o incluziune de succes în lipsa unui parteneriat eficient cu părinții, autoritățile publice locale și organizațiile neguvernamentale din domeniul drepturilor copilului. La fel de importantă este instruirea continuă a cadrelor didactice și a persoanelor implicate în procesul de incluziune a copiilor cu CES” – susține Vasile Zghiban, coordonatorul Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare din Liceul Teoretic „Cezar Radu”, comuna Leușeni, raionul Hâncești.

„Ca să prestezi servicii de calitate trebuie să ai și o echipă bună. Poți să ai un specialist foarte bun, dar dacă el nu se implică plenar în ceea ce face, în soluționarea problemelor beneficiarilor, nu vei obține rezultate. Pe parcursul anului 2013 am avut situații în care a trebuit să intervenim prompt ca să salvăm viața unui copil. Este vorba despre un băiat care locuia împreună cu fratele și bunica, după ce mama i-a abandonat. Atunci când am mers să vedem de ce copilul nu frecventează școala am constatat că ei locuiau într-o sărăcie de nedescris, iar unul dintre copii suferea de pneumonie în formă gravă. Toată echipa s-a implicat. Copilul a urmat un tratament și în prezent se află într-un centru de plasament. Situația celuiilalt copil este monitorizată în continuare” – susține Galina Fodor, asistent social din comuna Leușeni.

Odată cu constituirea Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare situația fiecărui copil cu CES este examinată detaliat fiind identificată soluția cea mai potrivită. Datorită acestei abordări individuale, copiii au posibilitatea să-și dezvolte plenar aptitudinile, iar cadrele didactice care predau în clasa respectivă știu cum să acționeze astfel încât fiecare copil să fie inclus în procesul educațional.

CUM A FOST REALIZATĂ ACEASTĂ PRACTICĂ DE SUCCES?

Conform modelului de educație incluzivă, dezvoltat de Keystone Moldova în cadrul proiectului „Acces egal la educație”, Comisia Multidisciplinară Intrașcolară efectuează o evaluare inițială a copilului, identifică necesitățile acestuia, după care transmite informația Serviciului de Asistență Psihopedagogică raional. Specialiștii din cadrul serviciului dat realizează o evaluare complexă a dezvoltării copilului, stabilesc necesitățile, forma de incluziune, serviciile de suport și elaborează recomandări pentru asistența de mai departe a copilului. Recomandările specialiștilor sunt transmise ulterior Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare, care constituie echipele PEI pentru elaborarea planului educațional individualizat, oferă asistență copilului, monitorizează progresul școlar al acestuia și revizuieste/actualizează planul educațional individualizat.

CUM S-A ACȚIONAT?

Membrii Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare și-au început activitatea prin organizarea unei ședințe cu părinții, în cadrul căreia au explicat în ce constă conceptul de educație incluzivă și care sunt avantajele acesteia. Totodată, membrii comisiei au solicitat acordul familiilor de a efectua evaluarea inițială și complexă a copiilor pentru care se presupunea necesitatea de cerințe educaționale speciale. În urma evaluărilor, s-a constatat că 15 copii din liceu aveau nevoie de sprijin specializat pentru a se dezvolta plenar. Ulterior, în baza rezultatelor evaluării, au fost constituite echipe PEI din cadre didactice și specialiști din comisie, care au elaborat câte un plan educațional individualizat (PEI) pentru fiecare copil cu CES. În acest sens, membrii Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare activează în strânsă colaborare cu profesorii care predau în clasele cu asemenea copii și cu cadrul didactic de sprijin din liceu, dar și cu părinții acestora.

Pe parcursul anului de studii 2012 – 2013 membrii comisiei s-au întrunit în patru ședințe, în cadrul cărora au examinat parcursul educațional al fiecărui elev cu cerințe educaționale speciale. PEI-ul fiecăruia este reevaluat o dată la șase luni și, în caz de necesitate, se intervine cu modificări și pe parcurs, astfel încât rezultatul să fie pe măsura așteptărilor.

Un membru activ al comisiei multidisciplinare este Galina Fodor, asistentul social din sat, care se implică direct în soluționarea fiecărei situații dificile. Până la constituirea comisiei, asistentul social mărturisește că avea de multe ori senzația că luptă cu morile de vânt atunci când se confrunța cu o problemă a unui copil cu dizabilități. Acum însă, având suportul unei echipe de profesioniști, asistentul social afirmă că fiecare caz este soluționat eficient, în interesul superior al copilului.

În anul 2013 doi copii cu CES au susținut testul de finalizare a ciclului primar elaborat în baza Planului Educațional Individualizat. Succesul celor doi copii este un prilej de mândrie pentru întreaga comisie care implementează educația incluzivă la Leușeni.

Angela Gavrilenco, învățătoarea celor doi copii, spune că această experiență a fost pentru ea o provocare căreia nu i-ar fi făcut față de una singură. Reușita de la testare a fost o adevărată victorie și pentru cei care au muncit la incluziunea copiilor. Succesul este evident, ținând cont de faptul că atunci când acești copii au venit la școală nu cunoșteau lucruri elementare, iar unul dintre ei nu socializa deloc.

Urmărind parcursul educațional al copiilor cu dizabilități, comisia de la Leușeni a ajuns la concluzia că pentru a obține o incluziune de succes este nevoie ca acest proces să înceapă cât mai devreme, încă de la grădiniță. Drept urmare, acum toți copiii cu cerințe educaționale beneficiază de suport și asistență chiar din primii ani de viață. Educatoarele de la grădiniță fac parte din comisia multidisciplinară și își pun drept scop ca fiecare copil să poată demonstra rezultatul cel mai bun de care este capabil. Datorită acestei abordări, comisia multidisciplinară știe din timp câți copii cu cerințe educaționale speciale vor veni în școală în anii următori și lucrează preventiv ca să pregătească incluziunea lor educațională. Astfel, ținând cont de faptul că la 1 septembrie 2014 la școală va veni un copil cu deficiență locomotorie, comisia caută din timp posibilități pentru a face modificări arhitecturale ale clădirii școlii (a construi o rampă de acces, un veceu adaptat ș.a.).

Deși au deja mai multe reușite în domeniu, membrii Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare din Leușeni susțin că mai au multe de făcut, pentru că în educația incluzivă nu există o formulă valabilă pentru toți copiii. Fiecare caz necesită o abordare aparte, iar pentru a atinge succesul este nevoie de multă muncă și implicare.

Comisia Multidisciplinară Intrașcolară din COȘTANGALIA – model de conlucrare eficientă

Gimnaziul din satul Coștangalia, raionul Cantemir este una dintre primele școli incluzive din sudul republicii. Copiii cu cerințe educaționale speciale se simt aici în largul lor, iar ceilalți elevi învață ce înseamnă toleranța odată cu primele litere din Abecedar.

Transformarea instituției a început acum doi ani prin crearea Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare – un grup de specialiști care au sarcina să faciliteze și să sprijine incluziunea școlară și socială a copiilor cu nevoi speciale din comunitate. Din echipă fac parte directorul gimnaziului, adjuncții acestuia, medicul din sat, cadrele didactice de sprijin, cadre didactice din instituție, asistentul social și educatori de la grădiniță.

Echipa este cea care „pregătește terenul” pentru venirea unui copil cu CES în școală. Fiecare caz este examinat din punct de vedere psihologic, medical, pedagogic, logopedic, social, astfel încât să fie identificată soluția optimă pentru incluziunea copilului în mediul școlar.

Cazurile mai dificile sunt remise Serviciului de Asistență Psihopedagogică (SAP) raional care realizează o examinare complexă a copilului și vine cu recomandări privind incluziunea acestuia în școală. În baza recomandărilor SAP comisia multidisciplinară coordonează elaborarea planului educațional individualizat (PEI) pentru fiecare copil. Comisia are și misiunea de reevaluare periodică a PEI-urilor, de monitorizare a progresului școlar al copiilor și de coordonare a pregătirii materialelor

didactice individualizate elaborate de profesorii de la disciplinele școlare și de cadrele didactice de sprijin. Membrii comisiei acordă asistență profesorilor și colaborează în permanență cu familiile copiilor.

Comisia Multidisciplinară Intrașcolară, în colaborare cu echipa Keystone Moldova, a jucat un rol decisiv în soarta lui Sergiu Moraru, un adolescent care este plasat în asistență parentală profesionistă. Copilul a ajuns în această familie după ce a petrecut mai mulți ani într-o instituție rezidențială, fiind dezinstițționalizat cu suportul Asociației Keystone Moldova.

Evaluarea inițială a demonstrat că Sergiu nu poate fi integrat în colectivul de copii, urmând ca profesorii și comisia multidisciplinară să pregătească minuțios venirea lui la școală. Deoarece copilul avea un comportament imprevizibil, s-a decis ca la început băiatul să beneficieze de asistența unui cadru didactic pentru instruire la domiciliu. Ulterior, după mai multe convorbiri cu părinții și cu viitorii colegi de clasă ai băiatului, comisia a decis că Sergiu poate veni la școală. Primele săptămâni ale noului an școlar s-au dovedit a fi o provocare atât pentru cadrele didactice, cât și pentru colegii lui de clasă. Băiatul se ridica din bancă în timpul lecțiilor și rar când reușea să stea în loc mai mult de 10 minute. La mai bine de un an însă, de când a trecut pentru prima dată pragul școlii, Sergiu este de nerecunoscut. Acum el interacționează cu alți copii, participă la activități și este mult mai interesat de ceea ce se petrece în clasă. Efortul zilnic al cadrelor didactice a făcut ca băiatul să fie acceptat de ceilalți colegi de școală.

De asistența comisiei intrașcolare și a serviciilor educaționale (cadre didactice de sprijin, Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă) au mai beneficiat până în prezent alți 11 elevi. Printre reușite se numără și

„Este important ca toți specialiștii, toate persoanele implicate în asistența copilului să dezvolte un parteneriat constructiv și eficient. În cadrul ședințelor comisiei discutăm fiecare situație în parte și ne asigurăm că am făcut tot ce ne-a stat în puteri ca să ajutăm un copil” – ne confirmă Valentina Carp, coordonatorul Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare.

reintegrarea a doi copii repatriați în anul 2012 din Federația Rusă. Unul dintre aceștia, după ce a beneficiat de plan educațional individualizat, a reușit să se integreze complet în viața școlară și a demonstrat prin rezultatele obținute că nu mai are nevoie de suport specializat. Astfel, de la 1 septembrie 2013 el studiază de rând cu ceilalți elevi în baza curriculumului general.

Prin tot ceea ce face echipa de la Coștangalia vine să ofere un model nou de educație, în care fiecare elev este acceptat și ajutat să-și dezvolte pe deplin capacitățile proprii.

Profesorii recunosc că noua metodă de lucru, în care copiii cu cerințe educaționale speciale sunt parte integră a colectivului școlar, presupune mai mult efort. În același timp, rezultatul final confirmă așteptările. Elevii se simt liberi și participă mai activ la viața școlii și a comunității.

„Am muncit împreună ca să integrăm acest copil în mediul școlar. Pentru noi însă nu a contat atât de mult succesul lui academic, a fost mai important ca el să vină zilnic la școală și să comunice cu copiii. Ne bucurăm că am reușit acest lucru” – spune Gheorghe Răileanu, directorul instituției.

Această schimbare ar fi fost imposibilă fără implementarea proiectului „Acces egal la educație” cu suportul Keystone Moldova, în parteneriat cu PE „Pas cu pas”, care a organizat un șir de treninguri în crearea mediului incluziv. De asemenea, Keystone Moldova a monitorizat procesul de implementare a educației incluzive acordând permanent asistență și consultanță cadrului didactic de sprijin, specialiștilor comisiei multidisciplinare, cadrelor didactice, administrației școlii.

Deși atunci când s-au încadrat în acest proiect nu știau prea multe despre educația incluzivă, în prezent membrii comisiei de la Coștangalia se pot lăuda cu primele performanțe. În această unitate de învățământ vin după schimb de experiență directorii de școli care vor să implementeze educația incluzivă în instituțiile pe care le conduc. Pe parcursul anului 2013 echipa de la Coștangalia a organizat două seminare pentru cadrele didactice de sprijin și pentru managerii instituțiilor preuniversitare din raion.

Echipa este cea care „pregătește terenul” pentru venirea unui copil cu CES în școală. Fiecare caz este examinat din punct de vedere psihologic, medical, pedagogic, logopedic, social, astfel încât să fie identificată soluția optimă pentru incluziunea copilului în mediul școlar.

PRACTICĂ DE SUCCES:

Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă

Scopul acestui centru este de a facilita incluziunea școlară a tuturor copiilor cu cerințe educaționale speciale din localitate și de a oferi sprijin cadrelor didactice, elevilor și părinților în realizarea educației incluzive. Deschiderea centrului a fost posibilă grație unui parteneriat eficient între autoritățile publice locale, administrația școlii și Direcția Învățământ Criuleni, cu suportul Keystone Moldova în cadrul proiectului „Acces egal la educație”.

ÎN CE CONSTĂ ACEASTĂ BUNĂ PRACTICĂ?

În cadrul școlii activează o comisie multidisciplinară intrașcolară (cadre didactice, psihologul, logopedul, asistentul medical, cadrele didactice de sprijin, directorul-adjunct), care este coordonată de dna Olga Ursu. Astfel, la începutul fiecărui an școlar se efectuează evaluarea inițială determinând punctele forte și dificultățile copiilor cu cerințe educaționale speciale, identificând astfel necesitățile lor. Ulterior, comisia, în baza recomandărilor specialiștilor Serviciului de Asistență

**Liceul Teoretic
Măgdăcești,
raionul Criuleni**

Psihopedagogică raional, formează echipele PEI, care elaborează pentru fiecare copil un plan educațional individualizat (PEI). Aceste planuri facilitează incluziunea copilului cu CES în procesul educațional general și asigură dezvoltarea lui în funcție de potențialul de care dispune. PEI-ul este implementat de către profesorii de la clasă și cadrul didactic de sprijin. Comisia Multidisciplinară Intrașcolară monitorizează procesul de realizare a PEI-urilor, evaluează periodic progresul înregistrat de copiii cu CES, și, în caz de necesitate, intervine cu suport metodic.

Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă acordă un spectru larg de servicii pentru copiii cu CES, dar și pentru colegii lor de școală. Astfel, copiii beneficiază de suport în învățare, cum ar fi: pregătirea temelor pentru acasă, activități ocupaționale și de socializare, dezvoltarea abilităților de relaționare, asistență psihopedagogică, servicii de logopedie.

Specialiștii acordă servicii și pentru părinți, profesorii școlari de la diferite discipline și pentru alte persoane prin organizarea unor seminare sau mese rotunde în domeniul educației incluzive.

CUM A FOST REALIZATĂ ACEASTĂ PRACTICĂ?

În liceul din comuna Măgdăcești învață 9 copii cu cerințe educaționale speciale, dintre care 6 studiază în bază de PEI, un copil are instruire la domiciliu, alt copil nu a fost niciodată școlarizat, iar unul a fost inclus

„Rezultatele pe care le-am obținut nu pot să nu ne bucure. Datorită centrului, copiii cu cerințe educaționale speciale se integrează mult mai ușor în colectivul școlar, se descurcă mai bine la lecții. Părinții s-au convins că acum copiii lor sunt susținuți și acceptați de cadrele didactice din școală și de ceilalți copii. În cazul copiilor cu CES lucrul cel mai important nu este performanța școlară, ci incluziunea lor în mediul școlar și în comunitate” – mărturisește Ana Pojoga, logoped în cadrul CMI Măgdăcești.

„Cadrele didactice susțin că a crescut reușita copiilor cu CES, nivelul lor de participare la lecție, dar și gradul de comunicare cu cei din jur. Părinții se implică mai mult în educația copiilor, comunitatea a devenit mai tolerantă față de acești copii. Și colegii de școală sunt mai prietenoși și gata să le ofere ajutorul” – susține Galina Scripnic, coordonator al CREI în anii 2011, 2012.

după dezinstituționalizarea de la Casa internat pentru copii (băieți) cu dizabilități mintale severe din orașul **Orhei cu suportul echipei Keystone Moldova**. Deschiderea în decembrie 2010 a Centrului de Resurse pentru Educație Incluzivă a deschis noi oportunități de incluziune educațională pentru copiii cu cerințe educaționale speciale din comunitate. Spațiul a fost renovat cu sprijinul autorităților publice locale, iar Keystone Moldova a asigurat accesul prin construirea unei rampe și a dotat centrul cu mobilier, echipament, covor, literatură beletristică și didactică, birotică și jocuri didactice. De asemenea, coordonatorul centrului beneficiază de asistență permanentă din partea consultanților proiectului „Acces egal la educație”.

Centrul este amplasat într-o încăpere spațioasă de la parterul liceului și chiar de la deschidere a reușit să devină un punct de atracție nu doar pentru copiii cu CES, dar și pentru colegii lor de școală. Dacă la început copiii nu prea treceau pragul centrului, la numai câteva luni, din cauza numărului mare de doritori, administrația a fost nevoită să stabilească un program de activitate.

La centru vin zilnic peste 30 de copii de diferite vârste. Aici își pregătesc temele pentru acasă, după care participă la diferite activități pregătite special pentru ei de coordonatorul centrului și alți specialiști. Pe lângă activități, echipa centrului organizează excursii și diferite cercuri pe interese. La centru, copiii învață a modela, participă la scenete și jocuri, astfel dezvoltându-și creativitatea și imaginația.

Nu doar copiii, dar și părinții trec destul de des pe la centru. Părinții vin aici nu doar la activitățile special organizate pentru ei cu diferite ocazii, dar și atunci când copiii lor au probleme la învățătură. Echipa centrului a organizat mai multe seminare pentru părinți, la care au fost puse în discuție diferite aspecte legate de educația incluzivă.

CE S-A OBȚINUT DATORITĂ ACESTEI PRACTICI?

- **Toți copiii cu cerințe educaționale din comuna Măgdăcești sunt incluși în școală** și au învățat a comunica liber cu colegii, dar și cu oamenii din comunitate. Un copil cu dizabilități mintale grave beneficiază de servicii de socializare în cadrul Centrului de Resurse pentru Educație Incluzivă.
- **Lucrul cel mai important pe care l-a obținut echipa CREI** este schimbarea atitudinii localnicilor față de copiii cu cerințe educaționale speciale din comunitate. La activitățile organizate de CREI cu diferite ocazii vine multă lume din sat. Liderii de opinie din localitate sprijină acest proiect și îi acordă toată susținerea. Un exemplu, în acest sens sunt activitățile extracurriculare, excursiile la moara și brutăria din sat și cunoașterea procesului de producție. Aceste activități au fost organizate cu suportul unui antreprenor din localitate.
- **Toți profesorii liceului** au beneficiat de traininguri în domeniul educației incluzive organizate de PE „Pas cu pas”, partenerii proiectului „Acces egal la educație”.
- **Familiile au un sprijin de nădejde** în demersul deloc ușor de incluziune școlară a copiilor cu cerințe educaționale și se implică în activitățile din școală.
- **Elevii din instituție au învățat să fie mai toleranți** și să-și susțină colegii.
- **Toți copiii din liceu au posibilitatea să-și dezvolte capacitățile și potențialul** în cadrul activităților organizate în cadrul centrului.

„Acest centru trebuia deschis cu mulți ani în urmă. Astfel, mai mulți copii ar fi beneficiat de suport și ar fi avut șansa de a se integra în comunitate. Am avut copii cu CES în promoțiile precedente și a trebuit să mă descurc de una singură, fără niciun fel de suport. A fost foarte greu. Rezultatul putea fi mult mai bun dacă aveam susținerea unei echipe de profesioniști, cum este cea de la Comisia Multidisciplinară Intrașcolară” – susține Ana Savciuc, învățătoare la clasele primare.

Centru de Resurse pentru Educație Incluzivă

la VEREJENI

**În fiecare după-
amiază Centrul
de Resurse
pentru Educație
Incluzivă (CREI)
din Gimnaziul
Verejeni, raionul
Telenești este
invadat de copii,
care vin să-și
pregătească
temele, dar
și pentru a
comunica
și a se juca.**

Deschis acum un an, centrul, destinat copiilor cu cerințe educaționale speciale, a devenit un punct de atracție pentru toți elevii din școală. Sala spațioasă și luminoasă, mobilierul de nuanțe plăcute, jucăriile și picturile de pe pereți întregesc atmosfera relaxantă și prietenoasă care îi atrage pe copii ca un magnet. Centrul este locul unde se leagă prietenii și se „detronează” prejudecățile, întrucât toți beneficiarii direcției ai centrului vin aici împreună cu colegii de clasă. În acest local copiii învață să lucreze în echipă, să se ajute reciproc, dar și să facă multe lucruri frumoase – desene, aplicații din hârtie, figurine și alte lucruri care bucură privirea.

Dacă în primele zile de la deschiderea centrului copiii nu prea îi treceau pragul, atunci asistând doar o singură dată la activitățile de aici nu se mai lasă duși acasă.

Deschiderea Centrului de Resurse pentru Educație Incluzivă, de rând cu instituirea Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare, face parte din programul de transformare a Gimnaziului Verejeni într-o instituție incluzivă. Această restructurare, așteptată ani de-a rândul de familiile care au copii cu nevoi speciale, a devenit posibilă grație suportului oferit de Keystone Moldova în cadrul proiectului „Acces egal la educație” în colaborare cu Direcția de Învățământ Telenești și autoritățile publice

locale. Până la deschiderea centrului, acești copii erau nevoiți să studieze în instituții speciale, departe de casă. Acum ei au posibilitatea să învețe în satul de baștină și nu mai trebuie să se despartă de familie, iar școala îi ajută să devină parte integrantă a comunității. Părinții știu că acum nu mai au de luptat pentru integrarea copiilor în comunitate. Cei mici sunt și mai fericiți, fiindcă acum sunt acceptați în școală. La CREI ei se simt ca acasă, iar de la coordonatorul de aici află zilnic lucruri noi și interesante.

Un exemplu de succes al centrului și al comisiei multidisciplinare este incluziunea lui Veaceslav care a fost dezinstituționalizat de către echipa de specialiști ai Asociației Keystone Moldova de la Casa internat pentru copii (băieți) cu dizabilități mintale severe din orașul Orhei. Inițial, a fost inclus cu suportul Keystone Moldova în grădinița din localitate, apoi a fost pregătit mediul pentru a fi inclus în școală. În acest sens au fost efectuate mai multe activități de sensibilizare a membrilor comunității și de instruire a educatoarelor, cadrelor didactice din școală în proiectul „Acces egal la educație.” Acum băiatul este în clasa a II-a și beneficiază de suportul asistentului personal și al cadrului didactic de sprijin. În fiecare săptămână, el vine la școală la unele lecții, iar majoritatea activităților la care participă se desfășoară la CREI. Deși recunosc că adaptarea acestui copil la mediul școlar a fost o adevărată provocare pentru colectivul didactic, profesorii și cadrele didactice de sprijin se pot lăuda deja cu unele succese.

Un alt beneficiar al centrului este Ionel, un adolescent de 12 ani, care până nu demult a învățat într-o instituție rezidențială aflată la câteva zeci de kilometri de casă. Din cauza distanței, își vedea părinții foarte rar, iar în sat venea doar în vacanțe. Revenirea acasă a devenit posibilă grație dezinstituționalizării din școala-internat unde se afla, cu implicarea specialiștilor de la ONG „Lumos”. Incluziunea lui educațională s-a produs cu efortul Comisiei Multidisciplinare Interșcolare din gimnaziu. La lecții, Ionel este asistat de pedagogul de sprijin, iar după ore vine

„Copiii sunt acum de nerecunoscut. Ei comunică mai ușor, sunt mai prietenoși, mai deschiși sufletește și mai siguri pe sine” – afirmă profesoara Elena Popa.

împreună cu alți colegi la centru, unde învață lucruri importante pentru el și interacționează cu semenii. Ionel frecventează centrul chiar din primele zile de la deschiderea acestuia. La început, băiatul nu cunoștea lucruri elementare cum ar fi culorile sau zilele săptămânii. Acum el este unul dintre cei mai activi beneficiari ai centrului, căci fără el nu se desfășoară nicio activitate în grup.

De rând cu Veaceslav și Ionel, de serviciile centrului beneficiază și alți 10 copii cu CES din Gimnaziul Verejeni, care vin împreună cu colegii lor. Abilitățile pe care aceștia și le formează la lecții, datorită suportului din partea cadrelor didactice de sprijin și a profesorilor de la disciplinele de studiu, sunt consolidate în cadrul activităților de la centrul de resurse.

Elena Popa, profesoară la gimnaziul din Verejeni, ne confirmă că activitățile din cadrul centrului au un efect extrem de benefic asupra celor care vin aici zilnic.

Silvia Popa, cadru didactic de sprijin, povestește că vine aproape zilnic la centru împreună cu copiii pe care îi asistă, iar activitățile de aici au ajutat-o să-și schimbe părerea despre conceptul de educație incluzivă. Pedagogul recunoaște că la început era copleșită de sentimentul de milă față de acești copii și aceasta o împiedica să-i perceapă ca pe niște personalități integre, capabile să obțină progrese.

Mariana Popescu, coordonatorul CREI Verejeni, recunoaște că numărul beneficiarilor a crescut considerabil pe parcursul primului an de activitate, tot mai mulți copii și părinți arătându-se interesați de activitățile care au loc la centru.

Pe lângă faptul că acești copii beneficiază de suport în pregătirea temelor pentru a doua zi, la centru ei au parte de o mulțime de activități și jocuri distractive, care îi ajută să-și dezvolte creativitatea și ingeniozitatea.

Totodată, datorită centrului, copiii cu dizabilități sunt acceptați în prezent de toată comunitatea, astfel ei devenind cu adevărat parte a comunității. La evenimentele organizate cu diferite ocazii la centru vin

„Am înțeles că trebuie să-i tratez la fel ca pe ceilalți copii, pentru că aceasta îi ajută să crească și să se dezvolte. În același timp, suportul din partea cadrelor didactice trebuie oferit în mod discret și nediscriminatoriu” – afirmă Silvia Popa, cadru didactic de sprijin.

toți doritorii, iar copiii, la rândul lor, merg foarte des în excursii prin sat căutând să afle cât mai multe din istoria localității și despre conștienii lor. Una dintre cele mai memorabile întâlniri de felul acesta au avut-o chiar în biroul primarului, care i-a invitat să participe activ la viața comunității și a promis să le ceară opinia ori de câte ori va trebui să ia decizii privind protecția drepturilor copilului.

Datorită experienței de care deja dispune, gimnaziul din Verejeni a devenit centru de resurse privind educația incluzivă la nivelul raionului Telenești. Direcția de Învățământ Telenești a desfășurat aici două seminare teoretico-practice pentru toți managerii instituțiilor preuniversitare din raion care implementează conceptul de educație incluzivă.

PROFESOARA

care ajută copiii cu CES

să devină **PERSONALITĂȚI**

„Învățătoarea care îi ajută pe copii să învețe bine” – așa o numesc elevii gimnaziului din comuna Tudora, raionul Ștefan-Vodă, pe Olga Timošenco, o profesoară care în ultimul an a devenit cadru didactic de sprijin pentru copiii cu cerințe educaționale speciale (CES).

Doamna Olga a venit să muncească în acest sat, aflat aproape de frontiera cu Ucraina, încă în anii 70 ai secolului trecut și a predat mai bine de trei decenii limba și literatura rusă. Profesoara recunoaște că noua sa activitate a fost o adevărată provocare, mai ales că nici ea, nici colegii săi nu știau exact cum anume ar trebui să acționeze un astfel de specialist. Cheia succesului a descoperit-o singură, muncind zi de zi pentru copii. Noua activitate a făcut-o să se mobilizeze și să învețe ce înseamnă educație incluzivă și care sunt principiile ei de bază. A căutat să afle cât mai multe, în special cum este să lucrezi individual cu un copil la lecție într-o clasă cu 20-30 de elevi. De aceea instruirile organizate de proiectul „Acces egal la educație” au fost pentru ea o adevărată școală unde a deprins această meserie și a stabilit contacte prețioase cu alți promotori ai educației incluzive.

La aproape doi ani de când și-a început activitatea în calitate de cadru didactic de sprijin ceilalți profesori din gimnaziu spun că au

redescoperit măiestria pedagogică a dnei Timoșenco. Realizările nu au întârziat să apară, fiind vizibile mai ales în rezultatele elevilor care beneficiază de acest serviciu.

Datorită implicării cadrului didactic de sprijin, în 2013 doi elevi cu cerințe educaționale speciale au susținut testarea de absolvire a ciclului primar, în baza unui test individual elaborat special pentru ei. Alți doi copii, după ce au beneficiat de suport pe parcursul unui an, au reușit să se adapteze la studierea după curricula generală și acum învață în mod independent.

Printre discipolii dnei Timoșenco este și Nicolae, un băiat de 11 ani cu părul cenușiu și ochi căprui. Zâmbind larg, copilul povestește cum s-a schimbat viața lui din momentul în care are un ajutor la lecții. Fiind diagnosticat cu retard mintal ușor și având un defect de vorbire, în primii ani de școală aproape că nu deschidea gura la lecții și nu interacționa cu ceilalți copii. De când o are alături pe doamna Timoșenco, băiatul a reușit să se integreze în viața școlară și a susținut cu brio testul final de la absolvirea ciclului primar. Succesele de la școală l-au ajutat să se afirme și în activitățile de după lecții. El a devenit unul dintre cei mai buni jucători de fotbal din echipa școlii. Un alt succes și mai îmbucurător este că în ultimul timp Nicolae a început a vorbi mult mai clar și nu se mai teme că va fi respins de cei din jur.

Cheia succesului a descoperit-o singură, muncind zi de zi pentru copii. Noua activitate a făcut-o să se mobilizeze și să învețe ce înseamnă educație incluzivă și care sunt principiile ei de bază. A căutat să afle cât mai multe, în special cum este să lucrezi individual cu un copil la lecție într-o clasă cu 20-30 de elevi.

În afară de Nicolae, dna Olga Timošenco acordă asistență altor 9 copii din clasele I - VII. Profesoara îi însoțește la unele lecții de matematică sau de limba română, la care le vine mai greu să se descurce. Toți copiii studiază în baza unor planuri educaționale individualizate. Acestea, fiind elaborate de pedagogi – profesorul care predă disciplina respectivă la clasă și cadrul didactic de sprijin, în colaborare cu Comisia Multidisciplinară Intrașcolară, sunt menite să le faciliteze parcursul educațional.

Împreună cu colegii săi, dna Olga pregătește minuțios fiecare lecție la care asistă. În baza recomandărilor colegilor, ea elaborează materiale didactice: fișe, teste și alte lucrări necesare în timpul orelor. Fiecare lecție se desfășoară după un scenariu bine gândit, în care elevului cu CES îi revine un rol la fel de important ca și celorlalți copii. Dacă în trecut asemenea elevi erau plasați în ultima bancă, fără să fie implicați în desfășurarea lecției, acum ei au posibilitatea să se manifeste la lecție și participă la toate activitățile în grup. Iar cadrul didactic de sprijin le este alături pentru a-i ajuta și încuraja.

Ludmila Grău, învățătoare la clasele primare, salută ideea administrației gimnaziului de a angaja un cadru didactic de sprijin pentru copiii cu cerințe educaționale speciale.

Viorica Busuioc, o altă învățătoare la clasele primare, spune că odată cu instituirea funcției de cadru didactic de sprijin administrația școlii a asigurat continuitatea între activitățile organizate la Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă și cele extrașcolare. Anterior, această legătură lipsea și copilul, din mediul prietenos de la centru, revenea la școală unde nu era nimeni pregătit să-l ajute și să-l susțină.

Natalia Slobozean, coordonatorul Comisiei Multidisciplinare Intrașcolare, afirmă că un cadru didactic de sprijin este veriga de bază în

„Acești copii au nevoie de un suport aparte, iar profesorul, având alți 20-30 de elevi în clasă, nu întotdeauna are posibilitatea să le acorde mai multă atenție. Prezența cadrului didactic de sprijin îi ajută pe copiii să-și valorifice potențialul, iar pe noi, pedagogii, să ne realizăm obiectivele didactice pe care ni le propunem la fiecare lecție” – relatează profesoara Ludmila Grău.

școala care se dorește cu adevărat incluzivă: „Copiii cu CES nu pot reuși la anumite discipline de studiu în lipsa unui pedagog care să le fie permanent alături și să le ofere consultanță și sprijin ori de câte ori este nevoie”.

La rândul său, Olga Timoșenco afirmă că nu ar face față provocărilor zilnice, dacă nu ar avea sprijinul permanent al colegilor. Comisia intrașcolară se întrunește o dată în lună și pune în discuție atât realizările, cât și dificultățile, care sunt inevitabile atunci când cineva vrea să schimbe radical o stare de lucruri.

Totodată, cadrul didactic de sprijin nu poate avea performanțe fără să aibă o legătură permanentă cu părinții. Aceștia vin des la școală și, mai ales, la Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă.

Nu doar copiii și părinții, dar și profesorii școlari au un sprijin de nădejde în doamna Olga. Calmitatea de care dă dovadă le inspiră colegilor încrederea că vor reuși și pe viitor să asigure o educație de calitate tuturor copiilor din sat.

O nouă PROFESIE și VOCAȚIE – CADRU DIDACTIC DE SPRIJIN

Vera Caisâm a fost învățătoare la clasele primare mai bine de 16 ani până în momentul în care i s-a propus să devină cadru didactic de sprijin în Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din orașul Anenii Noi.

Deși avea un stagiul de muncă destul de mare, conceptul de educație incluzivă era o noțiune total necunoscută pentru ea. Tot ce știa era că va trebui să ajute copiii cu dizabilități să se integreze în mediul școlar.

Recunoaște că la început i-a fost frică și că de mai multe ori a vrut să renunțe. A acceptat noua profesie pentru că nu prea avea de ales – școala în care activase s-a închis din cauza numărului mic de elevi. Temerile și neîncrederea i s-au spulberat chiar după primul training de inițiere, organizat în cadrul proiectului „Acces egal la educație” de echipa Keystone Moldova. Acum însă nu-și imaginează viața fără activitatea profesională căreia i s-a dat cu tot sufletul.

A învățat această meserie la seminare, în cadrul asistențelor și mentoratului oferite de consultanții proiectului, dar, mai ales, din propria experiență, lucrând zi de zi alături de copii și colegii de serviciu,

pentru care este un aliat de nădejde. Ceilalți profesori școlari susțin că în lipsa cadrului didactic de sprijin nu ar fi reușit să organizeze lecții în clasele în care învață copii cu cerințe educaționale speciale. Or, menirea cadrelor didactice de sprijin este ca să-i ajute pe copiii cu cerințe educaționale speciale să depășească dificultățile de învățare și adaptare, în parteneriat cu profesorul de la disciplina școlară.

Împreună cu profesorii, cadrul didactic de sprijin, dna Vera Caisâm, a participat la elaborarea planurilor educaționale individualizate, ținând cont de necesitățile de învățare ale fiecărui copil cu CES.

În anul de studii 2012 – 2013 în Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” au fost incluși 13 copii cu cerințe educaționale speciale, dintre care 10 au studiat în baza unui plan educațional individualizat. Câțiva copii sunt cu deficiențe locomotorii, alții au instruire la domiciliu și vin doar la anumite activități la Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă. Pentru fiecare dintre acești copii dna Caisâm, împreună cu colegii săi, are o abordare individuală. Având în vedere succesele pe care le-au înregistrat până în prezent, acest lucru le reușește de minune.

„La început nu acceptam ideea să am în clasă copii cu cerințe educaționale speciale. Eram sigură că nu voi putea organiza lecția astfel încât toți elevii să fie incluși în procesul didactic. Mi se părea imposibil ca în astfel de condiții toți copiii să înțeleagă tema și să se implice în activitățile de învățare. Treptat, m-am convins că acest lucru este posibil și aceasta se datorează implicării cadrului didactic de sprijin” – susține Lucia Altunin, una dintre profesoarele din liceu.

„Cadrul didactic de sprijin nu trebuie să lucreze cu copilul cu dificultăți într-un colț al clasei, să-l izoleze și, mai ales, să aibă activități diferite de ale celorlalți elevi. În unele situații din cadrul lecției îi las pe discipolii mei să se descurce în mod independent, să găsească singuri soluții, astfel ca să nu le creez dependență de ajutorul meu. Sunt copii care se jeneză când stau alături de ei în bancă, de aceea mă strădui ca prezența mea să fie cât mai discretă” – spune învățătoarea Vera Caisâm, care a ajuns să posede conceptul de educație incluzivă la perfecție.

Grație suportului oferit de cadrul didactic de sprijin, unii copii au reușit să depășească dificultățile pe care le aveau, astfel încât acum nu mai au nevoie de suport specializat și de adaptări/modificări curriculare.

Cadrul didactic Vera Caisâm poate vorbi ore în șir despre discipolii săi. Ea cunoaște nu doar progresul fiecărui copil, dar și situația din familie și problemele cu care se confruntă aceasta.

Un succes recent al învățătoarei este incluziunea în viața școlară a unei fetețe cu sindromul Down. În momentul în care a cunoscut-o, copila nu știa aproape nimic și nu putea sta în loc mai mult de două minute. Aproape că nu putea vorbi. A fost greu, pentru că trebuia să-i găsească mereu ocupații noi ca s-o motiveze să participe la lecții. La finele primului an de studiu, eleva și cadrul didactic se puteau mândri cu primele succese – fetița a învățat să socializeze, știa cum să se comporte la lecții și reușise să învețe și o bună parte din literele alfabetului.

Dacă în prezent administrația liceului are mai multe reușite în domeniul incluziunii copiilor cu dizabilități, progresele nu ar fi fost nici pe departe atât de mari dacă în școală nu era angajat cadrul didactic de sprijin.

Datorită practicilor incluzive, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” a devenit treptat un punct de atracție pentru mai multe familii care au copii cu dizabilități. Aici vin să învețe nu doar copiii din oraș, dar și din sate. Părinții știu că în această instituție copiii lor nu sunt doar acceptați, dar și ajutați să-și valorifice potențialul. De asemenea și alte instituții din raion vin să preia experiența acumulată de colectivul didactic în domeniul educației incluzive.

Keystone Moldova sprijină în continuare aceste demersuri, astfel ca fiecare copil să aibă șansa de a-și descoperi și dezvolta capacitățile și aptitudinile fizice și intelectuale.

„O școală incluzivă este de neconceput fără un cadru didactic de sprijin, care este pilonul de bază în realizarea incluziunii unui copil cu cerințe educaționale speciale” – susține Victoria Borisov, directoarea instituției.

Un pedagog cu nume de „BUNIC”

face EDUCAȚIE INCLUZIVĂ în nordul Moldovei

Domnul David Bunic, învățător la clasele primare din satul Brânzeni, raionul Edineț, a aflat de conceptul educație incluzivă abia după ce s-a pensionat.

Acum doi ani, pedagogul care deja își luase rămas bun de la școală după ce a muncit aici mai bine de patru decenii, a fost invitat să-și reia cariera didactică. În clasa la care urma să devină învățător fusese înscris și un copil cu cerințe educaționale speciale.

De-a lungul anilor de activitate pedagogică a mai avut elevi cu dizabilități și a încercat să-i ajute cum a putut mai bine, fără a avea la dispoziție ghiduri sau alt suport metodologic. Acum este mult mai ușor, spune pedagogul, mai ales că este ajutat de o echipă care își propune ca fiecare copil să devină parte integră a colectivului școlar, dar și a comunității.

Își amintește și acum ziua în care l-a cunoscut pe Vitalie, copilul care l-a făcut să-și reevalueze capacitățile pedagogice și să-și stabilească standarde foarte înalte privind instruirea acestuia. Băiatul venise la școală împreună cu cadrul didactic de sprijin, dna Emilia Zabulica, pedagogul care s-a ocupat de incluziunea lui încă de la grădiniță și care l-a învățat a vorbi. Cei doi specialiști au lucrat chiar din prima zi în echipă pentru ca Vitalie să-și formeze cât mai multe deprinderi și să acumuleze cunoștințe cât mai vaste. Au elaborat împreună un plan educațional

individualizat și fiecare lecție era pregătită minuțios, astfel încât alături de colegii săi și Vitalie să fie încadrat în activitățile didactice.

Pedagogul menționează că i-au fost de mare folos trainingurile și seminarele organizate de Keystone Moldova și nu a ezitat să transpună în activitatea sa pedagogică tot ce a învățat de la experții în educație incluzivă.

A început prin organizarea de jocuri comune pentru toți copiii în care Vitalie era neapărat prezent. Au urmat discuții cu copiii și cu părinții acestora, astfel încât, în scurt timp, nimeni nu mai avea rezerve față de acest elev în clasă.

Experiența de decenii de care dispune și entuziasmul tineresc care îl caracterizează i-au permis să rezolve foarte ușor problema pregătirii materialelor didactice. Și-a dat seama foarte repede că nu are nevoie de bani suplimentari pentru a elabora materialele de care avea nevoie la lecție.

În timp ce ceilalți elevi rezolvă exerciții la temă, Vitalie are de efectuat exercițiul său pregătit de pedagog din timp, bunăoară, adună un puzzle, (o ilustrată decupată în mai multe bucăți).

Altădată, David Bunic apelează la un procedeu didactic care îi face pe toți elevii să se simtă egali. Astfel, copiilor cu o reușită mai bună li se adresează cele mai complicate întrebări, iar celor mai puțini pregătiți – întrebări mai ușoare. De fiecare dată când învățătorul adresează clasei o întrebare mai simplă și acestui copil i se solicită răspunsul. „În felul acesta, toți copiii se simt importanți” – ne spune învățătorul.

„Primul lucru pe care l-am obținut a fost ca băiatul să fie inclus în colectiv, să găsească limbă comună cu toți copiii din clasă, să fie acceptat și de ceilalți colegi de școală. Mă bucur că am reușit să-i asigurăm un mediu prietenos în școală. În toată această perioadă nu am avut parte de recreații. A trebuit mereu să stau cu ochii pe Vitalie și să-l ajut să se descurce nu doar la lecții, dar și în pauze. Lucrul cadrului didactic nu se limitează la cele 45 de minute cât durează lecția, aceasta este o activitate permanentă” – recunoaște pedagogul David Bunic.

La fel a procedat și în cazul fișelor individuale pe care le folosește la lecție. Aparent, fișele cu care lucrează Vitalie nu se deosebesc cu nimic de cele ale celorlalți copii din clasă și doar învățătorul știe că ele sunt diferite.

A pus mereu accent pe încurajare și stimulare, astfel încât fiecare răspuns corect al unui elev este imediat aplaudat. De aplauzele întregii școli se bucură și fiecare prezență în scenă a ansamblului vocal-instrumental al clasei, sub conducerea dlui David Bunic. La unul din instrumentele muzicale improvizate de învățător cântă și Vitalie.

Acum băiatul știe nu doar să citească și să rezolve exerciții matematice simple, dar și să bată la tobe în ansamblul clasei. Progresele băiatului pe parcursul ultimilor ani par incredibile. Succesul însă are la bază munca asiduă a unor oameni care au dorit să schimbe destinul acestui copil. Astăzi Vitalie, care până la șapte ani nu putea vorbi, comunică liber cu semenii săi, are mulți prieteni. „Deși mai are dificultăți de vorbire, el știe să-și exprime gândurile și aceasta e cel mai important” – consideră cei care au muncit zi de zi pentru incluziunea lui.

Despre succesele lui Vitalie vorbește și Evelina Pascaru, coordonatorul Centrului de Resurse pentru Educație Incluzivă, unde băiatul merge după lecții. La centru adolescentul își pregătește temele pentru a doua zi, desenează, se joacă sau comunică cu ceilalți copii. „Am făcut tot posibilul ca Vitalie să capete interes pentru școală și l-am încurajat de fiecare dată când a avut anumite succese, oricât de mici” – spune profesoara.

Unul din jocurile preferate ale lui Vitalie este cititul contra cronometru. Băiatul se bucură enorm dacă reușește să-și depășească recordul precedent fie și cu 2-3 cuvinte. Aceasta îl motivează să muncească și mai mult.

Liliana Pâslari, mama lui Vitalie, spune că progresele fiului în acești trei ani sunt enorme. „Este mai disciplinat, mai atent, vorbește din ce în ce mai clar, înțelege mai bine. Pe lângă acestea, este fericit – și-a făcut o mulți prieteni despre care povestește întruna”.

Vitalie a rostit pentru prima dată cuvântul „mama” la vârsta la care ceilalți copii merg deja la școală, iar în următorii trei ani el a reușit să citească pe silabe și să învețe a socoti. Toate acestea se datorează muncii de zi cu zi a unor oameni pentru care cuvântul „incluziune” nu doar e o teorie din cărți, ci parte din cotidian.

Această istorie de succes este departe de a se finaliza și implică tot atât de multă muncă și pe viitor. Însă principalul scop a fost atins – copilul este membru cu drepturi depline al comunității.

Rezultatele obținute în implementarea proiectului ”Acces egal la educație” (2010 -2014):

- Implementarea educației incluzive în 22 de școli-pilot din 15 raioane ale Republicii Moldova în baza *Metodologiei privind incluziunea educațională a copiilor cu cerințe educaționale speciale*, aprobată de către Ministerul Educației (ord. nr . 738 din 15 august 2011);
- Elaborarea *Regulamentului* și a *Standardelor școlii incluzive*;
- Dezvoltarea a 22 de Comisii multidisciplinare intrașcolare în școlile-pilot;
- Dotarea și dezvoltarea a 15 Centre de Resurse pentru Educație Incluzivă în școlile-pilot;
- 204 de copii cu cerințe educaționale speciale au fost incluși în școală cu PEI, dintre care 157 având curriculum individualizat modificat, iar 47 – curriculum adaptat.
- 184 de copii cu cerințe educaționale speciale din 22 de comunități au beneficiat de suportul acordat de 30 de cadre didactice de sprijin;
- 445 de copiii (dintre care 171 cu CEC și 274 de colegi ai acestora) beneficiază de serviciile educaționale ale 15 CREI din comunitățile partenere;
- Crearea mediului incluziv prin efectuarea de instruiți pentru cadrele didactice, comisiile multidisciplinare intrașcolare, cadre didactice de suport, coordonatori CREI, echipele PEI, copii cu cerințe educaționale speciale și colegii lor, părinți, manageri școlari, specialiștii SAP, metodiști, inspectori ai DRE și reprezentanți ai autorităților publice locale;
- Editarea lucrării ”Educație incluzivă. Ghid metodologic pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general”.

CUPRINS

Argument	3
Șansa lui Sergiu	4
Lecția lui Cosmin	8
”Sunt o mamă fericită, copilul meu învață la școală”	12
Adolescentul care ar face un film despre viața sa la internat	16
Practică de succes: Incluziunea școlară a copiilor cu cerințe educaționale speciale	20
Practică de succes: Comisia Multidisciplinară Intrașcolară	26
Comisia Multidisciplinară Intrașcolară din Coștangalia – model de conlucrare eficientă	30
Practică de succes: Centrul de Resurse pentru Educație Incluzivă	34
Centru de Resurse pentru Educație Incluzivă la Verejeni	38
Profesoara care ajută copiii cu CES să devină personalități	42
O nouă profesie și vocație – cadru didactic de sprijin	46
Un pedagog cu nume de „bunic” face educație incluzivă în nordul Moldovei	50

